DOI : https://doi.org/10.51706/2707-3076-2025-12-13
УДК 376 – 056.36 : 374

Вікторія Євгенівна Коваленко
ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-7792-4653
доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук,
доцент, завідувач кафедри спеціальної педагогіки
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна
kovalenkov811@gmail.com

Інна Миколаївна Литвин
ORCID ID https://orcid.org/0000-0002-8946-1449
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна
in.litvin19@vu.cdu.edu.ua

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТОДУ «ДОБРОГО СТАРТУ» У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДОВКІЛЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У науково-методичній статті розглядаються особливості інтеграції елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у структуру корекційно-розвиткового заняття освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі»; визначаються педагогічні умови впровадження методу «Доброго старту» в освітній процес українських дошкільних закладів; розкриваються його можливості у формуванні уявлень про довкілля, розвитку мовлення, комунікації та соціалізації дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Представлено та аргументовано складові плану-конспекту заняття за освітнім напрямом «Дитина в природному довкіллі» із використанням елементів методу «Доброго старту» М. Богданович.

Ключові слова: *діти з інтелектуальними порушеннями, метод «Доброго старту», довкілля, уявлення, психомоторний розвиток.*

Вступ. Сучасна система дошкільної освіти потребує впровадження ефективних методів, спрямованих на розвиток дітей із особливими освітніми потребами, зокрема дошкільників з інтелектуальними порушеннями. Формування уявлень про довкілля є важливим етапом розвитку особистості дошкільника, оскільки забезпечує усвідомлення основних зв'язків між предметами та явищами навколишньої дійсності, створює базу для екологічного мислення, соціальної адаптації та розвитку морально-етичних норм. Для дітей з інтелектуальними порушеннями цей процес потребує особливої методичної підтримки, спрямованої на розвиток пізнавальної діяльності, сенсомоторної координації та мовлення (Трикоз, 2018; Блеч, Трикоз, 2018).

Одним із ефективних методів у цьому контексті, є метод «Доброго старту», розроблений польською дослідницею М. Богданович (2014; 2015), який спрямований на гармонізацію розвитку психічних функцій дитини через інтеграцію руху, музики, гри та мовлення. За даними М. Богданович (2014; 2015) та М. Шевчук (2015) метод «Доброго старту» забезпечує ефективну корекційно-розвивальну роботу, сприяє активізації мисленнєвих процесів, розвитку емоційно-особистісної та вольової сфери, формуванню життєво необхідних навичок самообслуговування. Завдяки комплексному підходу до організації освітнього процесу, метод «Доброго старту» допомагає дітям краще сприймати інформацію, формувати стійкі знання про навколишній світ і соціалізуватися. Його використання у процесі ознайомлення з довкіллям дозволяє зробити навчання доступним, цікавим та ефективним для дошкільників.

Проблемі формування уявлень про довкілля дошкільників з інтелектуальними порушеннями присвячено дослідження багатьох українських вчених. Зокрема, Г. Блеч (2007) проаналізувала дидактичні умови забезпечення якості знань з природознавства в учнів з інтелектуальними порушеннями, В. Коваленко (2023) модифікувала програми еколого-натуралістичного напряму позашкільної освіти для школярів з інтелектуальними порушеннями, Н. Малюхова (1999) та Н. Рахуба (2015) виявили особливості уявлень про неживу природу в учнів зі зниженим зором та інтелектуальною недостатністю, А. Міненко (2014)

схарактеризувала природничі уявлення дошкільників з інтелектуальними порушеннями, В. Синьов (2010) визначив особливості формування природничих понять в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, С. Трикоз (2018) О. Хайдарова (2017) схарактеризували специфіку формування уявлень про навколишній світ у дітей з інтелектуальними порушеннями. Учені наголошують, що й нині особливого значення набуває проблема пошуку методів формування усвідомлених уявлень про довкілля у дошкільників із інтелектуальними порушеннями. Доведено, що використання елементів методу «Доброго старту» сприяє формуванню уявлень у дошкільників про живу та неживу природу, соціальне середовище, розвиткові комунікативних навичок та інтеграції дітей з порушеннями мовлення та слуху в суспільство (Bogdanowicz, 2014; 2015).

В Україні впроваджується модифікована форма методу «Доброго старту» М. Богданович, спрямована на удосконалення та гармонізацію взаємодії моторики й психіки у дітей із розладами аутистичного спектра (Островська, 2004). Водночас застосування елементів цього методу не було предметом спеціального наукового аналізу в контексті формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями. Крім того, використання методу «Доброго старту» у структурі корекційно-розвиткових занять із дітьми зазначеної категорії не представлене в науково-методичній літературі. Це створює наукову прогалину та актуалізує потребу обґрунтування можливостей його застосування для формування уявлень про навколишній світ у дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Мета: обґрунтувати доцільність застосування елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у процесі формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями, розкрити педагогічні умови його впровадження, а також продемонструвати практичні аспекти реалізації методу в рамках освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі».

Методи: теоретичний аналіз, узагальнення та систематизація – дослідження наукових джерел, аналіз літератури з проблеми формування уявлень про довкілля у дітей з інтелектуальними порушеннями; порівняльний метод – зіставлення традиційних та інноваційних методів навчання дошкільників з інтелектуальними порушеннями; метод моделювання – розробка педагогічних умов впровадження методу «Доброго старту» в освітній процес.

Специфічні особливості методики побудови заняття із використанням елементів методу «Доброго старту» М. Богданович. Метод «Доброго старту» є інноваційним методом, що поєднує рухову активність, музику, гру та мовлення, сприяючи гармонійному розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. Його застосування у процесі формування уявлень про довкілля дозволяє дошкільникам краще засвоювати знання про природні явища, об'єкти живої та неживої природи, а також соціальне середовище. Крім цього, застосування методу «Доброго старту» спрямоване на стимуляцію психомоторного розвитку дитини через спеціально організовану ігрову діяльність із застосуванням мультисенсорного впливу на неї. Отже, ключовим аспектом методу «Доброго старту» є поєднання ритмічних вправ, рухових ігор та логопедичних вправ, що сприяють сенсорному та когнітивному розвитку дітей.

Метод «Доброго старту» був розроблений М. Богданович під час проведення занять із дітьми в закладах дошкільної освіти, школах, психіатричних лікарнях і навчально-реабілітаційних центрах для дітей з розладами аутистичного спектру. Теоретичним підґрунтям розробки методу є наукові праці T. Bugnet Van der Voort (методика Bon Départ), Я. Коменського, О. Декролі, М. Монтессорі, Дж. Айрес.

Проведений теоретичний аналіз і порівняння традиційної (спеціальної) методики проведення корекційно-розвиткових занять та методики проведення занять із використанням елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у контексті формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями на основі таких критеріїв, як: «мета проведення занять», «корекційна спрямованість», «структура заняття та організація діяльності», «форми взаємодії та співпраці», дозволили виокремити їх специфічні особливості. Розглянемо результати порівняльного аналізу детальніше:

1. За критерієм «мета проведення занять» встановлено, що в межах спеціальної методики кожне заняття має чітко визначену корекційно-розвивальну мету – формування уявлень про довкілля з одночасною корекцією пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та моторної сфер розвитку дитини. Натомість заняття, побудовані на методі «Доброго старту», спрямовані на навчання та розвиток дитини через інтеграцію руху, музики, ритму й мовлення, що забезпечує цілісний розвиток і стимулює природну активність дитини.

2. За критерієм «корекційна спрямованість» встановлено, що спеціальна методика формування уявлень у дошкільників з інтелектуальними порушеннями заснована на урахуванні особливостей психофізичного розвитку цієї категорії дітей. Вона базується на принципах доступності, повторюваності,

наочності та опори на практичну діяльність. Метод «Доброго старту», у свою чергу, спрямований на розвиток дітей, активізацію їхнього психофізичного потенціалу завдяки синхронному залученню тіла, емоцій та сенсорного досвіду. Зазначимо, що рухова активність також притаманна традиційній методиці, але реалізується переважно у формі фізкультхвилинок або спеціальних вправ.

3. За критерієм «структура заняття та організація діяльності» з'ясовано, що заняття за спеціальною методикою мають чітко визначену структуру (вступна, основна та заключна частини) із послідовним ускладненням навчальних завдань. У методі «Доброго старту» також дотримано структурної логіки, однак заняття мають синергетичну побудову – компоненти мовленнєвої, рухової, ритмічної та пізнавальної активності поєднані у єдиний навчальний потік, що сприяє уникненню перевантаження та підтриманню зацікавлення дитини.

4. За критерієм «форми взаємодії та співпраці» встановлено, що спеціальна методика передбачає як індивідуальні, так і групові форми роботи, однак значну увагу приділяє слідуванню інструкціям педагога. Метод «Доброго старту» акцентує увагу на спонтанній взаємодії між дітьми, розвитку ініціативи, навичок співпраці, що досягається через використання ігрових, музичних і ритміко-рухових вправ.

Отже, обидві методики (традиційна (спеціальна) методика проведення корекційно-розвиткових занять та методики проведення занять із використанням методу «Доброго старту») мають чітко виражену корекційно-розвиткову спрямованість. Водночас метод «Доброго старту» вирізняється більш інтегрованим, емоційно насиченим і тілесно орієнтованим підходом, що дозволяє підсилити корекційно-розвивальний ефект, зокрема в аспектах моторного, мовленнєвого, пізнавального розвитку та соціальної взаємодії дитини.

Спираючись на модальноспецифічні закономірності розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, спираючись на результати зіставлення спеціальної методики проведення корекційно-розвиткових занять із метою формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями та методики проведення занять із використанням методу «Доброго старту» М. Богданович, було виділено педагогічні умови впровадження його елементів в структуру заняття, що включають: індивідуалізацію освітнього процесу, використання спеціально розроблених дидактичних матеріалів, підтримку емоційного комфорту дітей та залучення інтерактивних методів навчання, створення розвивального середовища (організація простору, що сприяє інтеграції різних видів діяльності (ігрової, сенсомоторної, мовленнєвої); комплексний підхід (поєднання рухової активності, сенсорних вправ і розвитку мовлення); активну участь батьків (співпраця педагогів із сім'єю для створення єдиного освітнього простору, що сприяє розвитку дитини); підготовку педагогів (забезпечення необхідної методичної підтримки та навчання вихователів щодо особливостей використання методу).

Формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями вимагає спеціально організованого підходу, що враховує їхні когнітивні особливості, уповільнене засвоєння інформації, труднощі з узагальненням і перенесенням знань у нові ситуації. Основні теоретичні підходи до цього процесу включають:

1. Сенсорний підхід. Заснований на роботах М. Монтесорі, яка наголошувала на важливості формування сенсорного досвіду у дітей з інтелектуальними порушеннями. Використання тактильних, зорових, слухових, нюхових і смакових відчуттів у процесі дослідження природних матеріалів (пісок, глина, каміння, листя), вправ, що стимулюють відчуття (наприклад, порівняння холодного та теплого предметів) (Montessori, George, 2014).

2. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток особистості дитини на основі засвоєння нею способів дій (Савченко, 2007). Для корекційного виховання дошкільників із інтелектуальними порушеннями цей підхід передбачає використання гри як основного виду діяльності, навчальних екскурсій, спостережень і догляду за рослинами, змінами в природі.

3. Когнітивний підхід Ж. Піаже передбачає урахування своєрідності стадій інтелектуального розвитку дитини (сенсомоторна, доопераційна, стадія конкретних і формальних операцій) в процесі її виховання та розвитку.

4. Середовищний підхід В. Сухомлинського (1977) передбачає виховання та навчання через безпосередній контакт із природою, зокрема, прогулянки, екскурсії, спостереження за живими об'єктами. Використання в освітньому процесі казок, загадок та віршів про природу.

5. Теоретичні положення стосовно корекційної спрямованості навчання та виховання дітей з інтелектуальними порушеннями, її вплив на процеси розвитку (Чеботарьова та ін., 2023). Корекційно-

розвивальний вплив на психофізичний розвиток дошкільників із інтелектуальними порушеннями здійснюється на заняттях в закладах дошкільної освіти компенсуючого типу, спеціальних групах через предметно-практичний зміст. Означене дозволяє здійснити поступовий перехід від практичних дій до дій у розумовому плані, розвивати інтелектуальну діяльність і діяльність у цілому.

Представлені теоретичні підходи до формування уявлень про довкілля дошкільників з інтелектуальними порушеннями із застосуванням елементів методу «Доброго старту» складають методичну основу побудови структури корекційно-розвиткових занять, що включає три етапи.

На першому етапі заняття педагог разом із дитиною виконують ряд підготовчих вправ для розвитку просторового орієнтування, засвоєння програми серійної організації рухів. Тут доцільно застосовувати наступні ігри та вправи: марширування під музику, рухливі ігри, вправи на орієнтування в схемі власного тіла, розучування пісень, словникову роботу.

На другому етапі педагог залучає дитину до виконання рухових, слухорухових і слухозорорухових вправ. Доцільно спочатку організувати рухливі ігри під пісню, що розучується на занятті. Доречно розпочинати з вправ на розвиток загальної, а потім дрібної моторики. Слухорухові вправи задіюють кінестетичний та слуховий аналізатори. Діти можуть вистукувати ритм пісні, яку чують, кидати один одному мішечки з горохом, коли чують певне слово в пісні тощо. Доцільно використовувати різні допоміжні засоби: нитки, повітряні кульки, кольорові тканини, стрічки, гумки.

Слухозорорухові вправи полягають у відтворенні графічних візерунків (геометричних фігур або символів) за допомогою рухів відповідно до ритму пісні, яку має наспівувати дитина. Наприклад, дитина торкається пальцем текстури намальованого візерунку, або малює його пальцем у повітрі, або на тацях із крупою.

Складовими елементами слухозорорухових вправ демонстрація шаблону, обведення візерунку пальцем, відтворення візерунку в повітрі, відтворення візерунку в повітрі по пам'яті, відтворення візерунку, обводячи його на поверхні столу, відтворення візерунку на теках із піском, відтворення малюнку на великому аркуші паперу крейдою або вугіллям, відтворення візерунку пензлем на аркуші паперу, відтворення зразка в зошиті олівцем.

На третьому етапі педагог пропонує дитині виконати вправи на розслаблення (масаж, дихальна гімнастика) і вокально-ритмічні вправи (Bogdanowicz, Szewczyk, 2015).

Вищезазначені теоретичні підходи та запропонована М. Богданович трьохетапна структура корекційно-розвиткових занять були покладені в основу розробки нами зразкового плану-конспекту корекційно-розвиткового заняття за освітньою лінією «Дитина в природному довкіллі».

Інтеграція елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у структуру корекційно-розвиткового заняття освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» (зразок плану-конспету)

Тема заняття: «Сонечко».

Освітня лінія: «Дитина в природному довкіллі».

Напрям: ознайомлення з природою та її явищами.

Рік навчання та виховання: четвертий.

Тип заняття: комбіноване.

Мета: навчальна: розширювати уявлення дітей про сонце, його значення для природи та життя на Землі; розвивати вміння висловлювати думки, відповідати на запитання та слухати інших; корекційно-розвивальна: розвивати увагу на основі спостережень за природою, загальну та дрібну моторику, координацію рухів та орієнтацію в просторі, наочно-образне мислення, словниковий запас; виховна: виховувати любов і бережливе до природи, розвивати комунікативні навички, виховувати вміння взаємодіяти з однолітками.

Обладнання: мінідекорації, костюми, наочний матеріал для проведення ігор, жовті круги, кругла таця з манкою, комп'ютер.

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА ЗАНЯТТЯ (загальнокорекційний етап).

1.1. Організаційний момент.

Група оформлена декораціями лісу казок. Біля ялинок «сплять» звірята. До них забігає «промінчик сонця», торкається кожного.

Педагог: Прокидайтеся, звірята,

Зайчики і ведмежата,

Друзі, гляньте. Сонце сяє –
День чудовий сповіщає!

1.2. Психогімнастична вправа «Промінчик» (виконується під пісню Н. Май).

Педагог: Наче сонячний зайчик
Я швидко стрибаю
Променисті сліди
За собою лишаю… (вихователь розкладає жовті круги)

Педагог: А зараз ми зіграємо в гру. Діти, ви будете перестрибувати з промінчика на промінчик доти, доки лунає музика. Як музика скінчиться, ви маєте застигнути й не рухатися, хто почне рухатись, вибуває з ігри».

Лунає пісня Н. Май «Сонячний промінчик».

1.3. Повідомлення теми і мети заняття.

Педагог: Дорогі діти! Сьогодні ми з вами вирушимо в подорож до сонця. Ми дізнаємось, як сонце дарує нам тепло та світло, чому сонце настільки важливе для природи. Будемо разом малювати, грати, співати та створювати чудові історії про сонячні промені.

1.4. Діагностична бесіда.

Вихователь: Діти, а що таке сонце? На що воно схоже?

Як ми можемо побачити сонце? Що ми відчуваємо, коли сонце світить?

Що таке сонячні промінчики? Як ми можемо відчути сонячні промінчики?

2. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАНЯТТЯ (основний етап).

2.1. Розучування пісні Н. Май «Сонячний промінчик».

Педагог: Діти, зараз ми будемо слухати пісню про сонечко. Давайте сядемо зручно і приготуємося уважно слухати. Діти сідають у коло, лунає пісня.

2.2. Бесіда про зміст пісні. Словникова робота.

Після прослуховування пісні педагог обговорює її зміст із дітьми за наступними запитаннями: Про що йдеться у пісні? Що робить промінчик, якщо його світло згасає? Коли сонячний промінчик світить на тебе, тобі буде тепло чи холодно? Які настрій викликала у вас ця пісня?

2.3. Бесіда про сонце та його промінчики.

Показ ілюстрацій сонечка та промінчиків.

Педагог: Сонечко – це велика й дуже яскрава зірка, яка знаходиться високо-високо на небі. Кожного ранку сонечко прокидається і починає посилати свої промінчики на землю.

Промінчики – це такі маленькі промені світла! Коли сонечко випромінює свої промені, вони тягнуться до нас і дають тепло. Завдяки промінчикам ми можемо відчувати тепло, коли гуляємо на вулиці.

Подивіться, що відбувається, коли сонечко своїми променями торкається квітів – вони розцвітають і стають яскравими. А якщо промінчики торкнуться води, вода блищить, мов дзеркало! І навіть коли промінчики потрапляють на ваші обличчя, вам стає тепліше й веселіше.

Але сонечко не лише освітлює землю. Воно допомагає рослинам рости, дає нам тепло і навіть допомагає птахам та тваринам знайти їжу. Без сонечка все навколо стало б темним і холодним.

Кожного вечора сонечко йде відпочивати, і ми бачимо, як воно ховається за горизонтом. Але не бійтеся! Сонечко завжди повертається знову, щоб зігріти нас своїми промінцями. Тож давайте разом подякуємо нашому сонечку і його промінцям, що допомагають нам кожного дня!

2.4. Слухорухові вправи під пісню Н. Май «Сонячний промінчик» й імітація рухів за педагогом під музику.

Текст пісні	Імітація рухів
Куплет:	
Я сонячний промінчик В долоньки покладу, Я сонячний промінчик До ладу доведу.	Діти роблять жест, немов тримають промінчик у долоньках, притискаючи руки до грудей.
Приспів:	
Світи, світи, промінчик,	Діти рухають руками в різні сторони, немов розповсюджують світло.

Віддай своє тепло, Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було. Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було!	Діти обіймають себе.
Куплет:	
Я і чужих, і рідних, І всіх, кого люблю, Промінчиком чарівним Розраджу й звеселю.	Діти тягнуть руки до різних сторін, ніби запрошуючи всіх до себе. Діти підстрибують, піднімаючи руки вгору.
Приспів:	
Світи, світи, промінчик, Віддай своє тепло, Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було. Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було!	Діти рухають руками в різні сторони, немов розповсюджують світло. Діти обіймають себе.
Куплет:	
Якщо в моїх долоньках Загасне раптом він, Я в сонечка на небі Візьму іще один.	Діти опускають руки, показуючи, що промінчик гасне. Діти піднімають обидві руки вгору, наче ловлять сонячне світло.
Приспів:	
Світи, світи, промінчик, Віддай своє тепло, Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було. Щоб хоч на мить тепліше Усім, усім було!	Діти рухають руками в різні сторони, немов розповсюджують світло. Діти обіймають себе.

2.5. Пальчикова гімнастика «Сонечко та промінчики».

Промінчики веселі,	Обертаємо кисті рук вправо-вліво, тримаючи пальці розведеними.
По світу побіжать, На квіточки сідають,	Пальчики «біжать» по столу або поверхні. Легко торкаємося поверхні пальцями.
Теплом всіх зігрівають.	Кладемо долоньки на груди.

2.6. Слухозорорухові вправи.

Діти під пісню Н. Май «Сонячний промінчик» виконують завдання за шаблонами. Малюнок і текст пісні необхідно розділити на частини, що відповідають елементам малюнка і музичному малюнку пісні. Діти вчать пісню, але під час занять із відтворенням графічного малюнка використовується лише її приспів.

Педагог надає дітям таці з піском. Під музику діти, слухаючи приспів, малюють відповідні лінії, зображуючи графічний елемент, що відображений на рисунку 1.

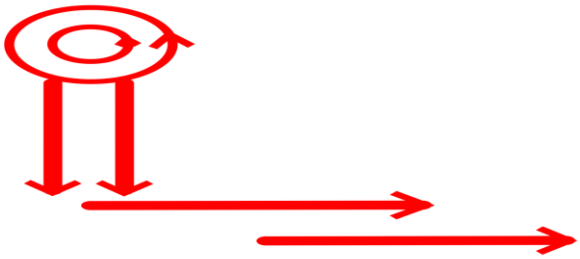

Рис. 1 Шаблон графічного елементу. Джерело: авторська розробка

Педагог демонструє дітям наступний малюнок: Це наша картина. Що тут зображено?» (рис. 2).

Рис. 2. Сонечко світить і гріє. Джерело: авторська розробка

Після обговорення малюнка педагог показує наступне зображення, співає та показує напрям руху при малюванні з опорою на шаблон (рис. 3).

Рис. 3. Сонячні промені. Джерело: авторська розробка

Після цього педагог роздає дітям аркуші, на яких нанесено контурне зображення графічного елементу. На цих аркушах під музичний супровід діти малюють графічний елемент кольоровим маркером, відтворюючи лінії рисунку 1.

2.7. Виставка дитячих робіт.

3. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА ЗАНЯТТЯ (заключний етап).

3.1. Підсумкова бесіда.

Педагог звертається до дітей: «Сьогодні ми дізналися багато цікавого про сонце. Хто з вас може розповісти, що таке сонце? Якого воно кольору? Коли ми бачимо сонце – вранці, вдень чи ввечері? Як сонце допомагає людям? Чи потрібне сонце рослинам? Чому?

3.2. Релаксаційна вправа «Сонячні промінчики».

Педагог пропонує дітям лягти на килим і заплющити очі.

Педагог: Уявіть, що ви лежите на теплій галявині. Над вами світить яскраве сонечко. Воно посміхається і надсилає свої теплі промінчики. Сонечко зігріває ваші ручки. Тепло спускається до ваших ніжок. Ніжки стають легкими та теплими. Зробіть глибокий вдих, а тепер повільно видихніть. Промінчики торкаються вашого обличчя. Доторкніться пальчиками до щічок і посміхніться сонечку. Сонечко обіймає вас теплом. Обійміть себе міцно-міцно, як сонечко обіймає вас. Сонечко каже вам: «Дякую за вашу посмішку!». Відкрийте очі, потягніться до сонечка і подаруйте йому свою усмішку.

Представлений план-конспект заняття на тему «Сонечко» демонструє інтеграцію елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у структуру корекційно-розвиткового заняття освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі». Заняття поєднує чітку структурованість, притаманну спеціальній методиці проведення занять подібного типу, з емоційно-насиченим, рухово-музичним та сенсорним впливом, характерним для методу «Доброго старту. Завдяки використанню слухорухових вправ, пальчикової гімнастики, релаксаційних технік і графомоторної діяльності під музичний супровід, забезпечено цілісне залучення дітей у процес пізнання. Такий підхід дозволяє створити комфортне, ресурсне середовище для дитини, активізує її потенціал і підсилює корекційно-розвитковий ефект.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений теоретичний та порівняльний аналіз засвідчив доцільність використання елементів методу «Доброго старту» М. Богданович у процесі формування уявлень про довкілля у дошкільників з інтелектуальними порушеннями. Застосування цього

методу забезпечує цілісний вплив на основні психічні функції дитини шляхом інтеграції моторної, сенсорної, мовленнєвої та когнітивної активності, що є особливо значущим у контексті уповільненого темпу розвитку, труднощів у сприйманні й переробці інформації, характерних для зазначеної категорії дітей.

Встановлено, що на відміну від традиційної (спеціальної) методики, яка здебільшого ґрунтується на структурованих завданнях, метод «Доброго старту» забезпечує синергійний підхід до організації освітнього процесу, де основні компоненти занять формують єдиний емоційно-насичений потік взаємодії.

Виявлено педагогічні умови, що підвищують ефективність впровадження елементів методу «Доброго старту» в практику формування уявлень про довкілля у дітей з інтелектуальними порушеннями, а саме: індивідуалізація освітнього процесу; забезпечення мультисенсорної стимуляції через дидактичні матеріали; формування розвивального простору; залучення родини; а також відповідна методична підготовка педагогів. Усі ці умови спрямовані на створення сприятливого корекційно-розвиткового середовища для дітей з інтелектуальними порушеннями. Представлений план-конспект заняття демонструє практичне впровадження методу «Доброго старту» в освітній процес, що дозволяє зробити навчання доступним, компліментарним можливостям і потребам дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Таким чином, метод «Доброго старту» доцільно розглядати як інноваційний засіб корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку, що не лише забезпечує формування уявлень про довкілля, але й позитивно впливає на динаміку розвитку мовлення, сенсомоторної координації, емоційної саморегуляції та соціальної адаптації.

Перспективи подальших досліджень можуть включати вивчення довготривалого впливу методу «Доброго старту» на розвиток когнітивних і комунікативних навичок дітей, модифікацію методу для дітей зі складними порушеннями.

Література

Блеч Г. О. Дидактичні умови забезпечення якості знань з природознавства у розумово відсталих учнів : дис… канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2007. 246 с.

Блеч Г. О, Трикоз С. В. Дитина із порушенням інтелектуального розвитку : навч. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 48 с.

Коваленко В. Є. Модифіковані програми художньо-естетичного, туристськокраєзнавчого та еколого-натуралістичного напрямів позашкільної освіти (для школярів з інтелектуальними порушеннями). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 182 с.

Малюхова Н. І. Особливості уявлень про неживу природу у слабозорих учнів із інтелектуальною недостатністю : дис…канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 1999. 268 с.

Міненко А. В. До проблеми досліджень особистості дітей дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю (за наук. спадщиною Г. М. Мерсіянової). Життєві віхи. Київ : Фенікс, 2014. С. 195–202.

Островська К. О. Терапія і навчання аутистичних дітей. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами.* 2004. Вип. 1(3). С. 524–528.

Рахуба Н. О. Особливості формування уявлень про неживу природу у дітей старшого дошкільного віку зі зниженим зором : дис… канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 2015. 202 с.

Савченко О. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися. *Початкова школа.* 2007. № 8. С. 1–5.

Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. Київ : «МП Леся. 2010. 779 с.

Сухомлинський В. О. Розумова праця і зв'язок школи з життям. Вибрані твори в 5 томах. Том 5. Київ, 1977. С. 53–69

Трикоз С. В. Педагогічні технології сенсорного виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку // Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : збірник наукових праць за матеріалами конференції (м. Суми, 2018 р.). URL : http://sio.ipp.sspu.edu.ua /images/ articles/ novini/programa_konferenc_sio.pdf (Дата перегляду 09.03.2025).

Хайдарова О. С. Особливості формування уявлень молодших школярів з порушеннями розумового розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови.* 2017. Вип. 13. С. 247–254.

Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Трикоз С. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Бабій Н. С., Цимбалюк Н. П., Лукачук І. Д. та ін. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / За наук. ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. Київ : ІСПП імені

Миколи Ярмченка НАПН України, 2023. 438 с.
Bogdanowicz M. Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej. Gdańsk : Harmonia Universalis. 2014.
Bogdanowicz M., Szewczyk M. Metoda Dobrego Startu. Od głoski do słowa. Program wspomagania rozwoju małych dzieci oraz dzieci z opóźnionym rozwojem językowym i wadą słuchu. Grupa Wydawnicza Harmonia Sp. z o.o. 2015. 102 s.
Montessori M., George A. The Montessori Method. Read & Co. 2013. 440 p.

References

Blech, H. O. (2007). Didactic conditions for ensuring the quality of knowledge in natural sciences among students with intellectual disabilities: PhD dissertation (Pedagogical Sciences), 13.00.03. (ukr).
Blech, H. O., & Trykoz, S. V. (2018). A child with intellectual disabilities: A textbook. Kharkiv : Ranok Publishing, VG Kenguru (ukr).
Bogdanowicz, M. & Szewczyk, M. (2015). Metoda Dobrego Startu. Od głoski do słowa. Program wspomagania rozwoju małych dzieci oraz dzieci z opóźnionym rozwojem językowym i wadą słuchu. Grupa Wydawnicza Harmonia Sp. z o.o. (pol).
Bogdanowicz, M. (2014). Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej. Gdańsk: Harmonia Universalis. (pol).
Chebotaryova O. V. , Blech H. O. , Gladchenko I. V. , Bobrenko I. V., Trykoz S. V., Myakushko O. I., Sukhina I. V., Babiy N. S., Tsymbalyuk N. P., Lukachuk I. D. et al. (2023). Program for the development of children of early and preschool age with intellectual disabilities / Scientific eds.: O. V. Chebotaryova, I. V. Gladchenko : Mykola Yarmchenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (ukr).
Khaydarova, O. S. (2017). Peculiarities of forming concepts in younger schoolchildren with intellectual disabilities. Education of Individuals with Special Needs: Development Paths, (13), 247–254 (ukr).
Kovalenko, V. Ye. (2023). Modified programs for artistic-aesthetic, tourism-local history, and ecological-naturalistic directions of extracurricular education (for students with intellectual disabilities). Kharkiv : H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (ukr).
Malyukhova, N. I. (1999). Peculiarities of ideas about inanimate nature in visually impaired students with intellectual disabilities: PhD dissertation (Pedagogical Sciences), 13.00.03. (ukr).
Minenko, A. V. (2014). On the problem of studying the personality of preschool children with moderate intellectual disabilities (based on the scientific heritage of G. M. Mersiyanova). In Milestones of Life. Kyiv : Phoenix, 195–202. (ukr).
Montessori, M. & George, A. (2013). The Montessori Method. Read & Co (pol).
Ostrovska, K. O. (2004). Therapy and Education of Children with Autism. *In Current Issues in the Education and Upbringing of People with Special Needs*, 1(3), 524–528. (ukr).
Rakhuba, N. O. (2015). Peculiarities of forming concepts about inanimate nature in older preschool children with visual impairment: PhD dissertation (Pedagogical Sciences), 13.00.03. (ukr).
Savchenko, O. (2007). Educating an intelligent personality capable of independent learning. *Primary School*, (8), 1–5. (ukr).
Sukhomlynskyi, V. O. (1977). Mental work and the connection between school and life. In Selected Works in 5 Volumes, Vol. 5, 53–69. (ukr).
Synyov, V. M. (2010). Psychological and pedagogical problems of defectology and penitentiary education : MP Lesia (ukr).
Trykoz, S. V. (2018). Pedagogical technologies for sensory education of children with intellectual disabilities. In Correctional and Rehabilitation Activities: Development Strategies in National and Global Dimensions: Collection of scientific papers from the conference (Sumy, 2018). http://sio.ipp.sspu.edu.ua/images/articles/novini/programa_konferenc_sio.pdf (Date of access: 09.03.2025) (ukr).

APPLICATION OF THE "GOOD START" METHOD ELEMENTS IN THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL CONCEPTS IN PRESCHOOL CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Viktoriia Kovalenko, Doctor of Pedagogical Sciences, PhD in Psychology, Associate Professor, Head of the Department of Special Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine, kovalenkov811@gmail.com

Inna Lytvyn, PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Primary and Special Education, Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy, Ukraine, in.litvin19@vu.cdu.edu.ua

The article examines the technology of applying elements of the "Good Start" method (M. Bogdanowicz) in the process of forming environmental concepts in preschool children with intellectual disabilities. It has been proven that developing environmental concepts is a crucial stage in a preschooler's personality development, as it ensures awareness of fundamental relationships between objects and phenomena in the surrounding reality, establishes a foundation for ecological thinking, social adaptation, and the development of moral and ethical norms.

The purpose of the article is to study the application technology of the "Good Start" method elements (M. Bogdanowicz) in the process of forming environmental concepts in preschoolers with intellectual disabilities, justify the pedagogical conditions for its implementation, and present practical aspects of using this method through lesson plans within the educational area "Child in the Natural Environment."

The research methods included theoretical analysis, generalization, and systematization, the comparative method; the modeling method and the pedagogical design method.

The article highlights theoretical sensory, activity-based, and environmental approaches to forming natural science concepts in children during lessons within the educational line "Child in the Natural Environment." It also presents theoretical principles regarding the corrective orientation of education and upbringing of children with intellectual disabilities, its impact on development and socialization processes, and the pedagogical conditions for implementing the "Good Start" method in the educational process.

It has been established that lessons conducted using the "Good Start" method follow a fixed structure consisting of three stages. In the first stage, the teacher and child perform a series of preparatory exercises to develop spatial orientation and acquire the ability to organize movements sequentially. In the second stage, the teacher engages the child in motor, auditory-motor, and visual-auditory-motor exercises. In the third stage, the teacher encourages the child to perform relaxation exercises (massage, breathing exercises) and vocal-rhythmic exercises.

The article presents a detailed lesson plan on introducing preschoolers with intellectual disabilities to the environment using elements of the "Good Start" method by M. Bogdanowicz within the educational area "Child in the Natural Environment."

Keywords: children with intellectual disabilities, "Good Start" method, environment, psychomotor development, correction.

Авторський внесок: Коваленко В. Є. – 60 %, Литвин І. М. – 40%.

Стаття надійшла до редакції / Received 14.03.2025
Прийнята до друку / Accepted 25.04.2025
Унікальність тексту 96,6 % («StrikePlagiarism» ID 331498462)
© Коваленко Вікторія Євгенівна, Литвин Інна Миколаївна, 2025